

KUSTBON

Veckotidning för svenskarna i Estland.

Femte årg. N:o 22	Prenumerationspris. Helt år Emk 144:—. 1 månad „ 12:—. I Sverige: Helt år Kr. 9:—. 1 månad „ 0:75. I Finland: Helt år Fmk 18:—. 1 månad „ 1:60.	Utkommer alla onsdagar. Redaktion: N. Blee , Riddaregatan 3, Reval. J. Nyman (ansv.), Ekenäs, Finland.	Annonspris. 2 mk per mm. I Sverige: 10 öre per mm. I Finland: 30 penni per mm För annons, som införes 10 eller flere ggr, räknas 20 % rabatt.	19 juli 1922
------------------------------------	--	---	--	-------------------------------

Nargö.

„Vad gör man för att rädda Nargö åt svenskheten?” är en fråga som ofta trängt sig på mig. Att Nargö från urminnestid varit bebott av svenskar är ett obestridligt faktum. Där finnas vikingagravar beväxta av skog och mossa. I svenska arkiv, så tidigt som på 1200-talet, säges Nargö ha tillhört Nunneklostret i Reval. Kanske därutav härleder sig dess estländska namn. Före det s. k. stora nordiska kriget, i början på 1800-talet, beboddes Nargö av svenskar, enligt sägen 32 familjer. På grund av ryssarnas härjningar flydde de och försvunno som aska för vinden, de flesta kommo över till Finland. Efter några årtionden, då fredligare tider inträffade, blev Nargö åter befolkat av svenskar. Den första familjen, Luther, har kommit direkt över ifrån Finland. Under umbäranden och nöd, som förefalla övermänskliga ha de dragit sig fram, ty första vintern sägas de ha bott i jordkulor. Därefter kom familjen Mattsson likaledes ifrån Finland, vilken senare antagit namnen Jurgenson, Posen och Schmidt. Familjen Berg säges härstamma ifrån Ormsö. Göransson (Jurgenson) ifrån Dagö av samma folkstam, som senare drog ut till Gammal-Svenskby. Familjen Frejberg är en gren av samma familj. Familjen Markus säges ha kommit ifrån Odinsholm. Familjen Holm ifrån Finland och familjen Kühn är av tysk härkomst.

Denna folkstam har sedan tillväxt och förökats, så att befolkningen, innan kriget ut-

bröt, uppgick till 400 personer. Självständiga ha de alltid varit och fört en hård kamp för tillvaron på det öppna stormiga havet, trotsande faran och ofta sättande livet på spel. Detta har fostrat de efterkommande släktleden till en djärvhet utan like. Fria och frihetsälskande ha de, hur långt deras färder än sträckt sig på främmande nationers fartyg, dock långtat tillbaka till sin ö. Erkända ha de varit, av såväl vänner som motståndare såsom en livskraftig folkstam. De ha älskat och värderat sitt modersmål, svenskan. De äro stolta över sin svenska härkomst. Deras hjärtan klappa varmt för allt vad svenskt heter, även om några få genom giftermål inblandat främmande element. Vad gör man för att rädda dem åt svenskheten?

Ofärdsåren kommo! Tvåhundra år och samma episod upprepades. Härjaren kom, han kom likaledes som förut ifrån öster. På frågan: „Vart skall vi ta vägen?” Ljöd svaret som en dom skarp, hård, brutal och utan misskundsamhet: „Tsjorto” (till satan) „under himmelens fyra väder”. Nargöborna blevo utspridda dels till Finland, dels till Sverige, och dels till Estland och Reval. Deras gårdar härjades, deras hus brändes och lades i aska. Av ett sextiotal bopningshus är omkring ett tjugotal — mest nya, byggda under de sista två årtionden — lagda i aska. Däribland även kyrkan. Skolan, som var en av de bästa i Estland, vad såväl lärarebostad som skolsal beträffar, är härjad och obrukbar. Alla omhägnader och gärdsgårdar äro nedrivna och upp-

brända. Härjaren har, sin vana och sina traditioner trogen, gjort sitt arbete grundligt. Vad har man gjort för att bistå de arma och rädda dem åt svenskheten? Varför ser man på eländet med en viss skadeglädje? Varför låter man dem både andligt och ekonomiskt omkomma? Varför unnar man dem ej något besök av rikssvenskar? Deras ö står ju i ångbåtsförbindelse med Reval både sommar och vinter. De ha ju förlorat hus och hem, redskap och bohag. De ha lidit mera än någon annan svensk ort i Estland, utan att klaga. Vad gör man för, att de må älska och värdera den svenska samhörigheten, och åter bli svenskar? Vad gör man för deras räddning till svenskheten igen?

Estländska Republiken har upptagit manteln efter ryssarna. Såsom det synes, så ha de skäl för sina handlingar, men en fråga uppstår: Är ej det svenska folkelementet en nagel i ögat för patriotismen lika med den i Finland? Nargöborna ha ej och få ej göra anspråk på sina hus, de som flyttat tillbaka dit. De få ej gärdar om eller bruka sina, endast för några år tillbaka, med svett och möda röjda ängsmarker. De jagas ur hus och i hus. Dessutom få inflyttade ester taga hus och hem i besittning och ingen lägger det på hjärtat. Skall Nargö, engång så livskraftigt, försvinna såsom en svensk ort? Är dess saga all om något årtionde, då det säges: „Det var en gång — men ej mera”.

Stockholm, den 5 juni 1922.

F. D. Berg.

Gammal-Svenskby.

Gammal-Svenskby höll på att hungra i hjäl; 14 svenskar ha dött av svält, och så kom hjälpen i grevens tid.

Om den förskräckliga hungern, nöden och förhållandena där borta skriver Aftonbladet:

Pastor Sarwe, ledaren av den svenska hjälpexpeditionen till Gammal-Svenskby, har i dagarna återkommit till Stockholm. I hans sällskap befinner sig även läraren Kristoffer Hoas från Gammal-Svenskby, vilken här skall ordna en del angelägenheter för sin skola och dessutom underhandla med ärkebiskopen i en del kyrkliga frågor. Ställningen var förtyvrad, då hjälpen kom. Fjorton personer blevo dock offer för svältdöden. Pastor Sarwe och hr Hoas ha lämnat pressen gripande skildringar av nödtillståndet och den slutliga räddningen.

På två à tre månader hade inte funnits riktigt bröd i byn, och under denna tid hade invånarna fått livnära sig av bröd, bakat av oljekakor, solrosfrö, linfrö och vildsenap. Den senaste arten visade sig emellertid vara i hög grad hälsofarlig, varför flera av byinvånarna också fingo sina magar i grund förstörda. Ett annat näringsmedel som nyttjades var rötter av en malvaart. Denna var så stark, att de som åto av den fingo stark huvudvärk och uppkastningar. Den mättade emellertid för några ögonblick och därför åts den trots allt. Svältdöden hade också börjat hemsöka byn. Flera dödsfall inträffade. Hr Hoas berättade, hur byborna samlades kring skolan, där de tiggde om bröd. Det fanns emellertid inte längre någon möjlighet att dela med sig. Hr Hoas var lika utblottad som de övriga i byn.

När hjälpen kom.

Då nödtillståndet var som störst kom emellertid hjälpen. På själva påskdagen i år anlände pastor Sarwes expedition. Från Konstantinopel hade det lyckats hr Sarwe att erhålla en grundgående båt, Odessa, som även kunde gå uppför Dnjepr. Med hjälp av tre lotsar ombord letade man upp en lämplig ankarplats på motsatt sida till

Gammal-Svenskby. Den svenska flaggan samt Röda korsets tecken voro hissade och ankomsten kungjordes med några långa signaler. Fartyget anlände just som invånarna i Gammal-Svenskby slutat sin morgongudstjänst på påskdagen. Så många som kunde gå skyndade ned till stranden, men ett stort antal byinvånare blevo så övverväldigade att de blevo sittande hemma, gråtande av glädje över den anlända efterlängtdade hjälpen.

„Det var underbart att se”, berättade hr Hoas, „gamla, i kriget och under allehanda mödor härjade män föllo i gråt som barn.”

Avlastningen påbörjades omedelbart och fortsatte sedan hela påskdagen och annandagen. Mot aftonen den sistnämnda dagen kunde Odessa styra mot Konstantinopel på nytt.

En ny svensk by i Ukraina.

Pastor Sarwe omtalar, att han jämte hr Hoas närvarit vid invigningen av en ny svensk by i Ukraina. Denna ligger i omedelbar närhet till Gammal-Svenskby och har fått namnet Ny-Svenskby. Det var nödförhållandena som komma denna by att anläggas — saknaden av tillräckligt antal hästar gjorde, att invånarna icke kunde bruka den byn tillhöriga jorden, då områdena lågo långt spridda från varandra. Det är därför man bildat en ny by i det område, som ligger närmast stäppen med dess rika betesmarker.

Utvecklingen av den nya byn går mycket hastigt, och på fjorton dagar hade man uppfört femton hus i vilka familjerna redan flyttat in.

Av de svenska hjälpmedlen till Gammal-Svenskby fingo även invånarna i närliggande byar en del. Det var i samråd med pastor Sarwe, som utdelingskommittén beslöt att hjälpa även dessa olyckliga ryssar, tyskar och judar samt barnen i Berislav och Cherson. Där är dock nöden så oerhörd, att hjälpen blott kunde liknas vid en droppe i havet.

Både pastor Sarwe och hr Hoas framhålla, att Gammal-Svenskby ännu har behov av hjälp. Visserligen är den värsta nöden undanröjd, men det

fattas alltjämt mycket, bl. a. underkläder åt befolkningen. Man får hoppas, att svenska folket icke förtrötts i sitt deltagande för sina landsmän i det fjärran Ukraina.

„Men om nöden är stor, är det något, som är ändå större”, påpekar pastor Sarwe under samtals gång, „och det är tacksamheten gentemot svenska folket, som råddat befolkningen. Att se och höra uttrycken för denna tacksamhet var något, som jag aldrig glömmet. Och Hoas, som nu kommit med hem till Sverige känner sig överlycklig att ha kunnat göra denna resa och återse sina släktingar och forna vänner! Han kommer för övrigt att stanna här ett par månader innan han återvänder till Gammal-Svenskby. När han då reser till de sina, är det med vissheten, att banden mellan Gammal-Svenskbys invånare och det gamla fosterlandet knutits långt starkare och innerligare än någonsin förr. Det är känslan härav, som nu är så framträdande.

Pastor Sarwe talar åter om den nyinvidga Nysvenskbyn.

„Det har gått ytterst raskt att bygga husen, och femton familjer ha som sagt redan flyttat in. Men i många fall delar familjen på sig, så att några medlemmar bo kvar i det gamla hemmet, medan andra sträva i det nya. Och så idoga och på allt sätt omtänksamma äro alla, att man kan förutse, att den nya byn kommer att blomstra upp riktigt, när förhållandena hunnit jämna ut sig en smula. Jag tror, att framtiden kommer att ljusna betydligt för våra bröder därborta.”

Pastorsinvigningen på Ormsö.

Såsom förut meddelats, blev pastor John Klasson invigd i sitt ämbete i Ormsö lutherska svenska församling i Ormsö kyrka den 9 juli. Invigningen förrättades av H. H. Ärkebiskopen, som rest hit med lustjakt och besökt utom Ormsö, bl. a. Dagö, Nuckö, Rickholtz, Odinsholm, Runö och Rågöarna. Överallt har Ärkebiskopens predikan och besök gjort djupt intryck. Folk har samlats i massor och intresset har varit stort.

Aiboländska barn till Sverige.

Den 12 juli foro 30 aiboländska barn med Kalevipoeg från Reval över till Sverige. Genom Riksföreningens för svenskhetens bevarande i utlandet förmedling hemtogos dessa barn på ett par månader till moderlandet. Olika byar på Ormsö och Nuckö samt Öarna Nargö, Rågö och staden Reval ävensom det halvsvenska Wichterpal voro representerade. Således ha denna gång barn från Norrby, Dyby, Borrby, Sviby, Fälarna, Förby, Rumpo, Hullo, Kärrslätt, Enby, Klottorp, Gamby, Rikull, Roslep, Spithamn m. m. varit lyckliga nog att få komma över till det land, som de så mycket hört omtalas. Vi gratulera de lyckliga barnen! På bron i Reval, dit många pappor och mammor följde, syntes en och annan tår också i de äldres ögon, då de vinkade till de små, som nu första gången skickades ut i världen, och resenärerna voro nog också till en början något modstulna och bortkomna, men med ville alla och inom sig voro nog också föräldrarna glada över att få sina barn till Sverige. Det var nu första gången endast Estlands svenska barn blevo hemtagna, även om ett och annat svenskt barn från Reval någon gång förut tillsammans med tyska barn av Röda korset blivit i tillfälle vistas i Sverige. Vi hoppas att vistelsen i moderlandet kommer att göra barnen gott.

Fröken Rosa Pettersson följde barnen till Stockholm.

Transitotrafiken på Ryssland.

Enligt ett Rosta-meddelande har den estnisk-ryska överenskommelsen om transport av från utlandet inköpta lokomotiv via Reval upphävt, då transporten ställer sig mycket billigare antingen sjöledes eller över Lettland.

— Missförstånd. Herrn: — Det står en flicka där ute i farstun, som frågar efter dig. Hon vill visst bjuda ut körsbär. Ska' jag säga henne att hon går sin väg?
Fruen: — Är du tokig? Det är ju modistens springflicka, som kommer med min nya hatt.

Utlandet.

Riksdagsvalen i Finland.

Tack vare en kraftig agitation fingo svenskarna sin representation ökad med 3 mandat.

Utgången av riksdagsvalen i Finland är numera given. Såsom av nedanstående mandatförteckning framgår blir ställningen mellan de borgerliga partierna och vänstern i det närmaste densamma som tidigare.

Svenska folkp.	25 (22)	mandat
Samlingspartiet	35 (28)	”
Framstegspart.	15 (27)	”
Agrarerna	45 (42)	”
Socialdemokr.	53 (80)	”
Kommunisterna	27 (—)	”

Siffrorna inom parentes ange partiernas styrka i senaste riksdag.

Tyskland går in i folkförbundet.

Intagningen garanterad.

London, 17 juni. Engelska ambassadören i Berlin har meddelat Downing Street, att tyska rikskanslern i den närmaste tiden ämnar inkomma med anhållan om Tysklands upptagande i folkförbundet. England har lovat Tyskland understöd, varför dess upptagande terde vara garanterat.

Tyska ministern Rathenaus mördare taga sig själva avdaga.

Polismyndigheterna i Halle erhöilo i måndags på kvällen uppgifter om att Rathenaus mördare uppehöilo sig i borgen Saaleck vid Bad-Kösen. Mördarna sköto sig emellertid i borgtornet, innan de hunnit bliva gripna.

Alarmrykten från Polen.

Inbördeskrig befaras.

Stockholm, 17 juli. Underättelser från Berlin ge vid handen att krisen i Polen anses utgöra förspel till inbördeskrig.

Socialdemokratiska partiets centralkommitté har sänt ut upprop, vari det arbetande folket uppmanas att slå vakt om republiken. Man fruktar att yttersta högern kommer att kämpa till det yttersta för sin uppfattning. Hittills har Pilsudski kunnat samla folket kring sin politik och hålla den polska nationalismen nere. Om han träder tillbaka, komma de politiska kretsarna i Polen inte längre att pröva sin styrka i parlamentet, utan på gatan. Dessa dagar ger Warschau intryck av att stå vid revolutionens brant.

Stockholm, 17 juli. Svenska Dagbladets Warschaukorrespondent telegraferar:

Riksdagens huvudutskotts beslut att välja Korfanty till kandidat för ministerpresidenten har framkallat en oerhörd spänd situation. I hela landet talas öppet om att denna spänning kan utveckla sig till ett inbördeskrig.

Korfantys kandidatur kom till stånd vid ett synnerligen stormigt sammanträde. Vänsterpartierna förklarade att de betraktade hans val som en fräck utmaning.

Svåra oroligheter bland revolterande ryska gränstrupper vid estländska gränsen.

De vilja ej avlösas och lämna kornbodarna.

I anledning av upprepade uppgifter i den utländska pressen om ryska truppkoncentrationer vid gränserna mot Estland och Lettland, uppges läget enligt senaste informationer vara följande: oroligheter ha inträffat i omgivningarna av Pskov, Porhov och Ostrov från den 25 juni till den 8 juli. Gränstrupper vilka skulle avlösas lämnade ovilligt trakterna med deras kornbodar och ha övergått till de gröna gardena. I anledning härav ditsändes specialtrupper för att genomdriva avlösningsen. I omgivningen av Ostrov inträffade större sammanstötningar. För närvarande är läget lugnare.

De röda soldaterna ha tröttnat på politiken.

I samband med ovanstående kvasikrigiska uttalande av ett rött blad må anföras att vid det kommunistiska partiets i guv. Moskva, senaste konferens den 26 juni konstaterades att de röda soldaterna i stort omfattning tröttnat på politiserandet. Under innevarande år ha de av ledande bolsjeviker och agitatorer sammankallade agitationsmötena varit endast mycket lamt besökta. Ja, på vissa orter bojkottas dessa möten rent av och soldaterna förklara „helt fräckt” att de äro utledsna vid det evinnerliga politiserandet”. Soldaterna förklara t. ex.: „Ja, om agitatorerna skulle ställa oss i utsikt en extra dagsranson — då kunde det ju hända att vi skulle komma upp på mötet för att höra kloka ord. Men att sitta där och förnöta sin tid, 2 à 3 timmar, medan man under tiden kunde „arbeta ihop” åt sig ett extra skålpund bröd — nej, tack det göra vi inte”.

Konferensen fann med rätta att ett sådant sakernas tillstånd icke kan gå i längden.

Bolsjevikrevolutionens vinnningar vila helt och hållet på den röda armén. Armén måste ryckas upp ur sin försöffning.

Soldaten vill ha bröd, men i stället bjuder man honom granna agitationstal. Stenar i stället för bröd.

Den av sovjet väntade „goda” skörden.

En förlust om 200 miljoner pud brödsäd.

Från Moskva skrives till en tjeckoslovakisk tidning:

Sommaren går och snart nalikas hösten, men hjälpen åt de hungrande för en tynande tillvaro. Hösten kommer att medföra i Ryssland en aldrig förr skådad katastrof. Planen för de svältandes undsättning i hungerområdena omfattade en leverans av 12 miljoner pud. Emellertid har hittills anskaffats endast 1,109,000 pud.

Enligt officiella uppgifter ha gräshopporna förstört sådden på en areal av 2,890,000 desjatin, huvudsakligen i Volgaområdet, Kirgisområdet, Ural-

trakten och norra Kaukasien. Dessutom har inom samma del av landet en areal av 3 miljoner desjatin hemsökts av åker-råttor. Officiellt uppgives att inalles en areal av 10 miljoner desjatin kommer att vara ödelagd av skadedjur.

Ryssland hotas sålunda av en förlust om 200 miljoner pud brödsäd.

Ett attentat i Paris.

Tre skott mot polisprefektens vagn, som eskorterade presidenten.

Paris, 14 juli. (H. S.) Då presidenten i dag i högtidlig procession återvände från paraden på nationaldagen, avsköt medlemmen av „Jeunesse Communiste” (kommunistiska ungdomsförbundet) och kommunistförbundets sekreterare Bouvet i närheten av Elyséepalatset tre skott mot den tredje vagnen, där Paris polischef och hans adjutant sutto. Presidenten åkte i följande vagn. Tills vidare är det outrett vem kulorna voro avsedda för. En kvinna bland åskådarna sårades.

Attentatorn, som omedelbart greps, förklarar sig ha skjutit endast för att demonstrera. Undersökning pågår som bäst.

Publiken greps av stor upphetsning och folkmassorna slöt sig genast kring president Millerands vagn för att hindra ett nytt attentat.

En epokgörande frysningssmetod för fisk.

Demonstreras av dansken Ottesen vid fiskerimässan i Lysekil.

Vid den nu pågående fiskerimässan i Lysekil har dansken Ottesen för besökarna demonstrerat sin epokgörande vätskefrysningssmetod. Frusen fisk är ju i regel icke husmödrarnas förtjusning, och sådan den uppträder i minutmarknaden, nämligen frusen i kall luft, är den helt visst en underhållning; enligt den Ottesenska metoden, vilken även i utlandet vunnit fullt vetenskapligt erkännande, stoppas fisken ned i en köldblandning, där den hastigt fryser till utan att luften får intränga. Den luftfrusna fiskens cellväggar sprängas nämligen

sönder vid frysning, varför fiskens saft vid upptinandet rin- ner bort och smaken försämrats, medan däremot i köldblandning frusen fisk behåller denna oförändrad. Bästa beviset för denna metods förträfflighet är att fisken blir fullständigt stel som en pinne, och om den efter någon stund eller dygn får tina upp, vaknar den till liv igen och börjar spritta och andas som förut. Experimentet utfördes vid demonstrationen med framgång.

Tankehorn.

Man är först riktigt utfattig, då man blott har egna intressen.

Den som söker människogunst framför samvetets frid, mister dem båda.

Allt kan man stå ut med här i världen, utom en oavbruten följd av goda dagar.

Det är blott genom arbete, som tanken kan bliva sund och blott genom tänkande, som arbetet kan bliva en lycka; och de tu kunna ej utan skada åtskiljas.

Det finns ingen annan verklig rikedom än friskt liv, — liv som ingriper i all livets förmåga av kärlek, glädje och beundran. Det land är rikast, vilket närer och fostrar det största antal av ädla och lyckliga människor, och den människa är rikast, som till det yttersta fullkomnat sitt eget livs funktioner och utövar det mest välsignelsebringande inflytande i vidsträcktaste mån över andras liv, såväl personligen som genom sina egodelar.

Varjehanda.

— **Far i frid.** En jungfru blev av sin matmor skickad till prästen med litet jord, som lovats denne. Ditkommen utträttar hon sitt ärende sålunda:

„Jag skulle lämna denna jorden.”

„Ja, far i frid då”, svarade pastorn.

— **Nästa nummer av „Kustbon” utkommer efter två veckor.**

Ekenäs Tryckeri Aktiebolag, 1922.